

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΝ ΠΑΛΑΙΑ ΕΦΕΣΩ

Λαμβάνω τήν τιμήν νά υποβάλω λεπτομερή έκθεσιν τών ένεργηθεισών, δυνάμει τοῦ ὑπ' άριθ 356/155 έγγράφου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀρχαιολογικῆς εταιρείας άνασκαφών μου ἐπὶ τοῦ παρὰ τήν Ἀκρόπολιν τῆς Βυζαντινῆς Ἐφέσου χώρου, ὃν κατελάμβανε σεδάσμιον κτίσμα τῆς Μεσαιωνικῆς ἡμῶν Αὐτοκρατορίας, ὁ Νάος Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, κτισθεὶς κατὰ τὸν Βυζαντινὸν Ἱστορικὸν Προκόπιον ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ τὸν 3^{ον} μετὰ Χριστὸν αἰῶνα, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ μεγάλου ναοῦ τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοῦ Μαυσωλείου τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων.

Αἱ άνασκαφαὶ ἤρχισαν τῇ 26 Ἰουλίου ἐ. ἔ καὶ ἔληξαν τῇ 18 Σεπτεμβρίου ἰδίου ἔτους, ἤτοι διήρκεσαν δύο περίπου μῆνας.

α') Κατάστασις τοῦ χώρου πρὸ τῶν άνασκαφῶν.

Ἡ κατάστασις τοῦ χώρου, ἔνθα ἔκειτο ὁ ναὸς πρὸ τῶν άνασκαφῶν ἦτο τοιαύτη: Ἐπὶ μεγίστου πλάτους 132 μ., ἦτοι ἐπὶ τοῦ πλάτους τοῦ ἔξωτερικοῦ κάστρου τοῦ λόφου, εἰς τήν Β. πλευρὰν τοῦ ὁποῦ καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἡρειπωμένου ναοῦ ὑψοῦται ἡ ἀκρόπολις, διεκρίνοντο μόνον μεγίστων διαστάσεων στερεώτατοι ὄγκοι ἐκ πλίνθων καὶ ἔρουθρου κοινάματος συνιστάμενοι καὶ προσερχόμενοι ἐκ τῶν τοῦ ναοῦ ἐκ τῆς διευθύνσεως τῶν πλίνθων των διακρίνονται ὡς μὴ κείμενοι κατὰ χώραν, ἀλλ' ὡς ἀποσπασθέντες ἐκ τῶν θόλων τοῦ ναοῦ καὶ ὡς ἔχοντες ἀντίστροφον πτώσιν, ὑπάρχουσι δὲ σαφῇ τὰ ἴχνη τῆς κατὰ καιροὺς ἀποσπάσεως ἐξ αὐτῶν

πλίνθων, ὥς ἄλλως τε διακρίνει τις ὁμοίας πλίνθους καὶ εἰς τὸ προαύλιον τοῦ μόλις πρὸ εἰκοσαετίας ἀνιδρυθέντος παρὰ τὰ ἐρείπια ναῖδρίου καὶ πρὸ πάντων εἰς τοὺς θόλους του κάτωθεν αὐτοῦ Σελδτζουκικοῦ τζαμίου, τοὺς κατασκευασθέντας κατὰ τὸ 1375 ἐκ πλίνθων τοῦ ναοῦ.

Πλὴν τῶν ὄγκων τούτων εὐρίσκονται εἰς ὠρισμένα σημεῖα καὶ ἰδίως κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν πλευρὰν μεγάλοι τετραγωνικοὶ λίθοι ἐξ ἰσοδομικοῦ κτίσματος προερχόμενοι. Κατὰ χώραν ἓν μόνον σημεῖον διεκρίνετο, ἦτοι αἱ κορυφαὶ μαρμαρίνων πλαισίων πύλης κείμεναι κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν καὶ ἐναντι τοῦ σημερινοῦ ναῖδρίου.

β . Δοκιμαστικαὶ ἐρευναι

Ὡς ἦτο ἐπόμενον τὸ στάδιον τῶν δοκιμαστικῶν ἐρευνῶν ἤρξατο ἀπὸ τῆς ἀποχωματώσεως τῆς πύλης ταύτης τοῦ Ναοῦ. ἀποτέλεσμα τῆς ἐρεύνης ταύτης ἦτο ἡ ἀποκάλυψις τῶν πλαισίων τῆς πύλης ἐπιμελῶς διὰ γλυφῶν κοσμουμένων καὶ ἡ ἀνεύρεσις τοῦ κατωφλίου αὐτῆς εἰς βάθος 3,50 ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους. Τὸ ὑπέρθυρον ἀνευρέθη τεθραυσμένον εἰς δύο τεμάχια, ἦλθον δ' εἰς φῶς καὶ δύο τμήματα ἐπιστυλίου μετὰ γλυφῶν ἀπολήγοντος εἰς ὀδόντας εἰς ἓν δὲ τούτων ὑπάρχει κατὰ τὸ μέσον γεγλυμμένον τὸ ἥμισυ ἰσοσκελοῦς σταυροῦ.

Καθορισθείσης οὕτω τῆς ἐλαχίστης ἐπιχώσεως τοῦ μνημείου ἐστράφη ἡ προσοχὴ πρὸς καθορισμὸν τοῦ πλάτους αὐτοῦ· πρὸς τοῦτο ὑπεδοθήθησεν ἡμᾶς ἐτέρα κορυφὴ πλαισίου πύλης μόλις διαφανομένη εἰς ἀπόστκσιν 32 περίπου μέτρων Β. τῆς ἀνευρεθείσης ἐτέρας. Ἡ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο δοκιμαστικὴ ἐρευνα ἔφερεν εἰς φῶς τὴν Β. πύλην τοῦ ναοῦ, κειμένην εἰς τὸ αὐτὸ βάθος.

Τῆς πύλης ταύτης ἀνευρέθη μόνον τὸ ἀριστερὸν πλαίσιον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, κοσμούμενον διὰ γλυφῶν κατωτέρας τέχνης τῶν πλαισίων τῆς νοτίας πύλης.

Τέλος ἡ δοκιμαστικὴ ἐρευνα περιωρίσθη εἰς τὸν καθορισμὸν